

ЛІТЕРАТУРА

1. Кідрук М. Доки світло не згасне назавжди: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 560 с.
2. Мойсієнко А. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2009. 208 с.
3. Слин'яко І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
4. Шульжук К. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 408 с.

Саценко Дарина
Науковий керівник – доц. Свистун Ніна

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІТЕТІВ У РІЗНОЖАНРОВИХ ТВОРАХ
 ВОЛОДИМИРА ЛИСА**

Епітет – одна з найбільш важливих стилістичних фігур, яка використовується у художній літературі, мові та мистецтві. Своєю суттю епітет є прикметою, яка додає до поняття додаткову інформацію, змінює або підсилює його смислове значення. Саме завдяки йому текст стає більш живим, насиченим емоціями та образними зображеннями.

У творчості Володимира Лиса епітет використовується як один із головних засобів створення образів та виразності мови, проте є малодослідженим. Його семантичні особливості не систематизовані, а саме це дало б можливість виокремити ідіостиль автора, визначити його особливості.

Пропоноване дослідження є актуальним, оскільки мовне багатство епітета у різножанрових творів Володимира Лиса, зокрема книги народного синоптика «Таємна кухня погоди» та роману «Століття Якова», ще не є дослідженим.

Мета праці полягає у лексико-семантичному аналізі епітетних структур у книгах Володимира Лиса «Таємна кухня погоди» та «Століття Якова».

Вагомий внесок у розвиток теорії про епітети зробив український учений О. Потебня, який вважав епітетами будь-які парні сполучення слів, що зображують предмети, явища, дії через їх ознаку [4, с. 215]. Науковець відмовився від традиційного на той час поняття епітета як означуваного прикметника при означуваному іменнику. Він розглядав епітет в утвореннях, які ми розуміємо як епітетні конфігурації. Більшість дослідників визначають епітет як художнє означення, що акцентує увагу на образно-естетичній функції.

Автори «Словника лінгвістичних термінів» Д. Ганич, І. Олійник дають таке визначення: «Епітет – один із основних тропів, художнє образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість предмета, поняття, дії. Найчастіше епітетами виступають означення-прикметники, у широкому розумінні епітетами називають іменники-прикладки, а також прислівники, які метафорично пояснюють дієслово» [1, с. 76].

Семантичні особливості епітетів у різножанрових творах В. Лиса, а саме «Століття Якова» і «Таємна кухня погоди» характеризується уживанням у творі різних видів і типів епітетів.

Кольористичні епітети допомагають надати яскравості, різнобарвності художньому світу В. Лиса, а також створюють унікальний ідіостиль митця.

Колір доволі часто виражається складними словами, котрі ширше відтворюють гаму відтінків. У творі «Таємна кухня погоди» В. Лис не нехтує їх вживанням, аби надати різноманітніших відтінків чи то звичайному небу, назвавши його сліпучо-блакитним, чи то ягодам горобини, вказавши, що вони не просто червоні, а яскраво-червоні; тіні ж у письменника теж не просто банально сірі чи чорні, а саме чорно-сірі, дерева у В. Лиса теж скидають вбрання із незвичним та цікавим кольором – жовто-брунатним.

У романі «Століття Якова» письменник майстерно зобразив опозицію білого і чорного. Весь смуток, злість та біль увібрали темні кольори палітри: «...він бачить, як з маленької, темної, бездонної дірки вилітає його смерть» [2, с. 48]; «...минулої чорної ночі...» [2, с. 47]; «...якимись чорними почварами...» [2, с. 40]. На протигагу негативним емоціям, які панували у період, зображений у творі, усіма найпрекраснішими та найсвітлішими значеннями автор наділив білий колір: «Білий халат... Сад за вікном, теж наче молоко довкола будинку розлите, з

білим-білим цвітом...Тим садом біжить жінка, схожа на біле дерево» [2, с. 211]; «Засліпили очі білим блиском двоє груденят – ніби білі калачики, для нього спечені...» [2, с. 27].

Автор також не нехтував складними назвами: білосніжний і сліпучо-білий; брудно-сірий, сіро-чорний.

Вже у пролозі твору «Таємна кухня погоди» автор схарактеризував погоду так: «Герой цього твору невидимий, без обличчя і постійних рис впізнаваності, і водночас добре знайомий кожному з нас, має свій характер – часом доволі норавливий, часом лагідний, часом жаский, аж до нестерпності» [3, с. 3]. За змістом ці епітети є проміжними між негативною та позитивною оцінкою, проте за інтенсивністю – сильні.

Цікаво зазначити, що автор описував вітер не лише з використанням звичайних прикметників (наприклад, холодний вітер, сонячний вітер), але й епітетів, надаючи цьому явищу емоційної оцінки: сердитий вітер, рвучкий вітер, дивний вітер. Так само і таке природне явище, як мороз у автора не лише великий, але й лютий. Дощ на дотик у автора і теплий буває, і холодний, і зливний, проте, безперечно, значно яскравіше він описаний як марудний та благодатний. Наявні й інші одоративні епітетні сполуки: лагідний (герой, сонечко), легкий (морозець), тріскучі (морози). Про спеку автор говорить як про немилосердну та жакливу. Є й інші епітетні конструкції, які репрезентують внутрішні характеристики: поважна (ворона), безжалісний (Фортунадо), неспокійне (море), грізні норавливі (тайфуни), загадкова, свавільна (Джоана), непривітний (островисько).

Особливо широко письменник використав семантичний потенціал прикметника дивний, утворивши ось такі побудови: дивну закономірність, трохи дивною назвою, дивний настрій, дивним прізвиськом, із дивною впертістю, досить дивна традиція.

Крім того, можемо помітити наявність епітетних сполук із творенням вищого та найвищого ступенів порівняння, що є характерною ознакою якісних прикметників: найпримхливіша пора року, найтепліша погода, супердавнє каміння, один з найгрізніших тайфунів, ліпші, тепліші землі, найсолодша премія, суперхолодна зима.

У романі «Століття Якова» Володимир Лис майстерно вживає емотивні (почуттєві) епітетні конструкції, аби виразити внутрішні переживання і відчуття персонажів: «Її, кохану, зрадливу Улясю, себе, бідність їхню трикляту? [2, с. 22]; «Спробував зазирнути в ті – чужі, страшні, привабливі – очі» [2, с. 42]; «Осталася й крок за кроком, день за днем почала перетворюватися із гордої, зманіженої, аліганцької красуні-шляхтанки на поліську селянку» [2, с. 117].

Найяскравіше простежується унікальність мислення та індивідуальність автора у використанні іронічних епітетів, підкреслюючи сильну інтенсивність якості, зокрема стану зовнішності: «Мати кляли й кума, й Вергунів – старого, багатиря запузяченого, і молодого, сову банькату...» [2, с. 23]; «Він дивився на ту ситу морду в мундирі, запакованого в закони й параграфи чоловіка й подумав про силу, яку має жінка, з якою любився» [2, с. 49–50]; «І вона ще раз спитала за сина, чи то правда, що каже ця розцяцькована ошметна пані?» [2, с. 110]; «А раптом який грубий неотесаний мужлан, хай навіть із графським чи князівським титулом?» [2, с. 118];

Отже, система епітетів у різножанрових творах Володимира Лиса «Таємна кухня погоди» та «Століття Якова» багата і розгалужена. Саме вона створює унікальний та неповторний світ автора, що вирізняє його з-поміж інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич І. Д., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
2. Лис В. С. Століття Якова. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. 240 с.
3. Лис В. С. Таємна кухня погоди: Книга народного синоптика. Повість-есе. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. 80 с.
4. Потебня А. А. Из записок по теории словесности. Харьков, 1905 (передрук). 652 с.